

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové, Ph.D. a soudců JUDr. Jakuba Camrdy, Ph.D. a JUDr. Ludmily Valentové v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **Česká advokátní komora**, se sídlem Národní 16, Praha 1, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 4. 2013, č. j. 3 A 40/2012 - 43,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost proti výroku I. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 4. 2013, č. j. 3 A 40/2012 - 43, **se z a m í t á .**
- II. Kasační stížnost proti výroku II. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 4. 2013, č. j. 3 A 40/2012 - 43, **se o d m í t á .**
- III. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti proti výroku I. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 4. 2013, č. j. 3 A 40/2012 - 43, **n e p ř i z n á v á .**
- IV. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti proti výroku II. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 4. 2013, č. j. 3 A 40/2012 - 43.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobou ze dne 13. 4. 2011 se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí žalovaného ze dne 9. 3. 2011, č. j. 650/11, a ze dne 1. 4. 2011, č. j. 858/11, č. j. 860/11 a č. j. 861/11, kterými byli k poskytnutí právní služby pro řízení o ústavních stížnostech žalobci určeni advokáti. Žalobce mj. namítal, že určení advokáti nejsou dostatečně identifikováni,

žalovaný přiznal určeným advokátům budoucí nárok na úhradu hotových výdajů, nebyl vymezen rozsah služeb a advokáti jsou určeni z místa příliš vzdáleného od místa pobytu žalobce. Žalobce podáním ze dne 4. 6. 2012 posléze požádal o osvobození od soudních poplatků, neboť jeho majetkové poměry mu neumožňují soudní poplatky uhradit.

Městský soud v Praze usnesením ze dne 16. 4. 2013, č. j. 3 A 40/2012 - 43, rozhodl, že se žalobce od soudních poplatků neosvobozuje (výrok I.), a dále jej vyzval, aby ve lhůtě dvou týdnů od doručení daného usnesení zaplatil soudní poplatek ve výši 8000 Kč (výrok II.).

Městský soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že majetkové poměry žalobce odůvodňují jeho osvobození od soudních poplatků; již dříve ostatně byl pro nemajetnost od této povinnosti osvobozován. Jsou zde však dány důvody pro to, aby žalobci osvobození od soudních poplatků nebylo přiznáno. Dle městského soudu žalobce dobrodiní osvobození od soudních poplatků zneužívá a jeho rozsáhlé procesní aktivity nesvědčí o snaze dobrat se řešení sporné právní otázky. Žalobce nebere zřetel na rozhodnutí soudů, jimiž mu opakovaně nebylo ze stejných důvodů vyhověno, a jeho procesní aktivita je tak pravidelně předem odsouzena k neúspěchu.

Městský soud poukázal na stereotypnost sporů vedených žalobcem (zejména proti nynějšímu žalovanému), přičemž jejich průběh lze bezpečně předvídat. Způsob, jakým žalobce spory vede a jaká je jich podstata, svědčí o samoúčelnosti jeho žalob a kasačních stížností. V tomto směru městský soud připomněl některé dříve žalobcem vedené spory a uvedl, s odkazem na judikaturu svou i Nejvyššího správního soudu, že již dříve bylo žalobci jasné dáno najevo, že žaloby proti rozhodnutí, jimiž mu byl určen advokát, zjevně nemohou být úspěšné. Žalobci ve skutečnosti nejde o to, aby se mohl domáhat svých práv v konkrétní věci s pomocí určeného advokáta, ale realizuje se samotným zpochybňováním jakéhokoli rozhodnutí žalovaného. Tak je tomu i v nynější věci, kdy žalobce pouze usiluje o „jakousi samoúčelnou procesní čistotu“, námitky proti rozhodnutí žalovaného nejsou důvodné, žalobce neuvádí, v čem byl poškozen na svých právech, a pouze polemizuje se zákonnými podmínkami určení advokáta. Ústavními stížnostmi, které hodlá či hodlal žalobce podat, se navíc ani neřeší žádný věcný spor.

Smyslem žalobcem iniciovaných řízení není ochrana jeho práv, ale samotné vedení sporu. Pokud hodlá žalobce svá práva vymáhat soudní cestou, a to v takovém rozsahu a takovým způsobem, jak to činí, je třeba po něm spravedlivě požadovat, aby soudní řízení vedl s vědomím existence nákladů řízení. S ohledem na výše uvedené skutečnosti je tak dle městského soudu třeba jeho žádost o osvobození od soudního poplatku dle § 36 odst. 3 s. ř. s. považovat za zneužití daného institutu. Je proto na místě žalobci dobrodiní osvobození od soudního poplatku odeprít. Důvodem pro odklon o dosavadní judikatury, jíž městský soud žalobci osvobození přiznával, je stoupající počet žalobcem iniciovaných sporů a zejména pak jejich samoúčelný charakter a postup žalobce, z něhož není patrná snaha o vyřešení sporu.

Městský soud tak žalobce opětovně vyzval k zaplacení soudního poplatku, resp. čtyřech soudních poplatků, každý po 2000 Kč, neboť žaloba směřuje proti čtyřem rozhodnutím žalovaného.

pokračování

Usnesení městského soudu napadl žalobce (stěžovatel) kasační stížností, v níž označil několik pochybení městského soudu, jež jsou dle jeho názoru důvodem pro zrušení vydaného rozhodnutí. Je podle něj nepřijatelné odkazovat na judikáty, které se týkají jiné věci, domnívá se, že i když mu bylo žalovaným vyhověno, nelze jeho rozhodnutí považovat za bezvadná. Stěžovatel také mj. nesouhlasí se závěry městského soudu ohledně náhrady hotových výdajů určeným advokátům, je toho názoru, že mu postup městského soudu znemožňuje domáhat se soudní ochrany před rozhodnutími žalovaného, a stěžovatel také považuje za nepřiléhavé úvahy městského soudu týkající se „zneužití institutu osvobození“. Výzvou k zaplacení soudního poplatku městský soud stěžovateli údajně zkrátil lhůtu pro podání opravného prostředku.

Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

Nejvyšší správní soud nejprve přezkoumal formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost je podána včas, neboť byla podána ve lhůtě dvou týdnů od doručení napadeného usnesení (§ 106 odst. 2 s. ř. s.), je podána osobou oprávněnou, neboť stěžovatel byl účastníkem řízení, z něhož napadené usnesení vzešlo (§ 102 s. ř. s.), přičemž s ohledem na danou procesní situaci není nutné (viz níže), aby byl stěžovatel v řízení o dané kasační stížnosti zastoupen advokátem ve smyslu § 105 odst. 2 s. ř. s.

Nicméně v části, v níž kasační stížnost směřuje proti výroku II. předmětného usnesení, jímž byl stěžovatel vyzván k zaplacení soudního poplatku ve stanovené lhůtě, tato kasační stížnost napadá rozhodnutí městského soudu, jímž se pouze upravuje vedení řízení, a je tedy podle § 104 odst. 3 písm. b) s. ř. s. nepřipustná. V této části tedy Nejvyšší správní soud kasační stížnost podle § 46 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 120 s. ř. s. odmítl.

Nejvyšší správní soud netrval na zaplacení soudního poplatku za přípustnou část kasační stížnosti ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je rozhodnutí, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného výroku usnesení, by vedlo k popření cíle, který účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 – 77, www.nssoud.cz). Kasační stížnost v části směřující proti výroku I. usnesení městského soudu lze tedy i při absenci těchto podmínek projednat.

Zdejší soud také dodává, že i když stěžovatel své kasační námitky nepodřadil pod žádný ze zákonem stanovených důvodů, připadá podle obsahu kasační stížnosti v úvahu kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Nejvyšší správní soud v souladu se svou konstantní judikaturou vychází z toho, že *„pokud ze znění kasační stížnosti vyplývají důvody seznatelné a podřaditelné pod zákonné kasační důvody, není rozhodující, že stěžovatel své důvody nepodřadí jednotlivým zákonným ustanovením, či tak učiní nepřesně“* (viz rozsudek

Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publikovaný pod č. 161/2004 Sb. NSS).

Posléze Nejvyšší správní soud posoudil přípustnou část kasační stížnosti v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů, přičemž zkoumal, zda napadené rozhodnutí městského soudu netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Nejvyšší správní soud především konstatuje, že předmětem nynějšího řízení je zejména posouzení správnosti závěru městského soudu o tom, že se stěžovatel neosvobozuje od soudního poplatku, nikoli otázky spojené s věcným přezkumem rozhodnutí žalovaného.

Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s. Z dikce tohoto ustanovení především vyplývá, že účastník může být zčásti a zcela výjimečně plně osvobozen od soudních poplatků při současném splnění těchto tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků. Mimo toto ustanovení se dílčím způsobem aplikuje rovněž § 138 o. s. ř., za použití § 64 s. ř. s., podle něhož lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka, a to zcela nebo zčásti. Citované ustanovení o. s. ř. rovněž pamatuje na situace, kdy uplatňování nebo bránění práva před soudem nese znaky svévole (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 - 91, www.nssoud.cz, či rozsudek ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, publikovaný pod č. 2601/2011 Sb. NSS).

K podmínkám, za nichž soud může žadateli upřít dobrodiní osvobození od soudního poplatku v kontextu uvedených právních úprav, se vyjádřil i rozšířený senát Nejvyššího správního soudu v usnesení ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publikovaném pod č. 2099/2010 Sb. NSS), když dovodil, že „slovo „může“ užívané v § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. ovšem dává soudu určitý, byť ve světle judikatury Ústavního soudu poměrně nevelký, prostor pro uvážení, zda, i když jsou podmínky pro osvobození splněny, tj. účastník nemá dostatek prostředků a není naplněna ani negativní podmínka osvobození zakotvená ve větě druhé zmíněného ustanovení, není výjimečně namístě mu dobrodiní osvobození od soudních poplatků odeprít. Soudní uvážení se musí řídit stejnými pravidly jako uvážení správní, tj. zejména se musí vyvarovat libovůle, rozlišovat mezi různými případy na základě racionálních, logických a nediskriminačních kritérií a posuzovat obdobné případy obdobně a různé případy různě. Tato povinnost při soudním uvážení plyne z principu materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Znamená to, že budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty první a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byť jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil. Neosvobození bude za splnění podmínek výjimkou z pravidla, pro kterou musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním

pokračování

smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva“.

V rozsudku ze dne 10. 5. 2012, č. j. 6 As 15/2012 – 15, www.nssoud.cz, pak Nejvyšší správní soud odkázal i na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. Cpjn 204/2009, podle kterého „v této souvislosti je třeba vzít v úvahu účel právní úpravy soudních poplatků, od něž se odvíjejí i způsoby určení jeho výše v jednotlivých případech. Obecně uznávaným účelem (funkcí) soudních poplatků je zabezpečit zčásti úhradu nákladů, které vznikají státu výkonem soudnictví (fiskální funkce), omezovat podávání některých neuvážených či svévolných (šikanózních) návrhů na zahájení soudních řízení (regulační funkce) a působit na to, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti (motivační funkce) - srov. např. důvodovou zprávu k zákonu č. 549/1991 Sb. nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 2432/08“. S ohledem na tyto jednotlivé funkce soudních poplatků dochází zdejší soud k závěru, že je důležité nejen chránit zájmy účastníka řízení, který se domáhá svých práv soudní cestou, ale zároveň zajistit, aby si účastník řádně uvědomoval důležitost předmětného řízení a byl si zřetelně vědom okolností, které jeho řízení doprovázejí. Proto při posuzování osvobození od soudních poplatků soud musí kromě majetkové situace žadatele posoudit i procesní postup, jakým účastník dané řízení vede (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 8. 2012, č. j. 2 As 113/2012 – 12, www.nssoud.cz).

Zneužívání dobrodiní osvobození od soudních poplatků je přitom nepochybně důvodem způsobilým legitimizovat odklon od dosavadní rozhodovací praxe. Má-li soud v každém jednotlivém případě vážit konkrétní specifické okolnosti žádosti o osvobození od soudních poplatků a individuální poměry žadatele, musí se v rámci tohoto postupu zabývat i otázkou, jak již bylo naznačeno, zda žadatel neuplatňuje svá práva svévolně či šikanózním způsobem. Jakkoliv § 36 odst. 3 s. ř. s. oproti § 138 odst. 1 o. s. ř. výslovně nereprobuje osvobození účastníka řízení od povinnosti platit soudní poplatek v případě „svévolného uplatňování práva“, úvaha v naznačeném smyslu musí být imanentní součástí posouzení specifických okolností žádosti a individuálních poměrů žadatele a uplatní se tedy i v soudním řízení správním. Opačný závěr by byl v přímém rozporu s účelem tohoto institutu, jenž primárně brání tomu, aby účastník řízení nemohl pouze pro svou nepříznivou majetkovou situaci uplatňovat své právo u soudu. Usnesení, kterým soud nevyhoví žádosti o osvobození od soudních poplatků v případě evidentního zneužívání práva na přístup k soudu, nemůže být s posledně jmenovaným právem účastníka řízení v rozporu (srov. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 8 As 22/2010 - 91).

V nyní projednávané věci má Nejvyšší správní soud za to, že městský soud nepochybil, jestliže postup stěžovatele v jednotlivých řízeních posoudil jako svévolné uplatňování práva. Nejvyšší správní soud konstatuje, že se městský soud dostatečným způsobem zabýval osobou stěžovatele a jeho procesní činností v předmětném řízení i v dalších řízeních vedených před tímto soudem. Zdejší soud přisvědčil městskému soudu v tom, že závěry o pokračujícím zneužívání práva lze činit s ohledem na četnost sporů iniciovaných stěžovatelem, na jejich podstatu a postup stěžovatele v jejich rámci, kdy stěžovatel často nepostupuje s cílem dobrat se meritorního rozhodnutí ve sporné věci. Ke shodným závěrům ohledně procesní činnosti stěžovatele již ostatně dospěl i Nejvyšší správní soud např. v rozsudku ze dne 19. 7. 2012, č. j. 3 As 59/2012 – 7, www.nssoud.cz, či v usnesení ze dne 12. 9. 2012, č. j. 1 As 121/2012 – 22, www.nssoud.cz. Rovněž dle názoru zdejšího soudu nejde stěžovateli o úspěšné dovedení řízení do konce, nýbrž o neustálé

prodlužování sporů bezbřehými polemikami. Nejvyššímu správnímu soudu je z jeho činnosti známo, že stěžovatel vede mnoho dalších soudních řízení, která svým obsahem korespondují s nyní projednávanou věcí a jeho postup je *de facto* ve všech řízeních totožný.

K výše uvedenému lze poznamenat, že stěžovateli bylo žalovaným umožněno poskytnutí právní pomoci k tomu, aby mohl podat ústavní stížnosti, ovšem i za situace, kdy je mu vyhověno, neodpovídá tato skutečnost jeho představám. Vzhledem k této i dalším uvedeným skutečnostem nevidí Nejvyšší správní soud důvod, aby náklady sporů, jako je tento, jichž stěžovatel vede stovky, měl nést stát formou institutu osvobození od soudních poplatků. Nemajetnost nemůže být bez dalšího důvodem, aby se nemajetná osoba mohla volně a bez jakýchkoliv omezení realizovat v uplatňování četných podání u soudu (srov. citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, a dále rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 7. 2012, č. j. 5 As 10/2012 – 26, www.nssoud.cz). *„Osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně“* (viz citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 101/2011 – 66).

Nejvyšší správní soud tak shrnuje, že se městský soud dostatečným způsobem zabýval naplněním podmínek pro osvobození od soudních poplatků a oprávněně dospěl k závěru, že za stávající situace nejsou dány podmínky pro vyhovění žádosti stěžovatele. Zdejší soud také dodává, že na tomto závěru nemůže nic změnit ani do značné míry nesrozumitelná argumentace stěžovatele, provázená expresivními výrazy, kterou lze jen velmi těžko myšlenkově uchopit, natož se s ní podrobně logicky vypořádat.

Nejvyšší správní soud dospěl z výše uvedených důvodů k závěru, že přípustná část kasační stížnosti není důvodná, a proto ji v souladu s § 110 odst. 1 *in fine* s. ř. s. zamítl.

O náhradě nákladů řízení o přípustné části kasační stížnosti Nejvyšší správní soud rozhodl v souladu s § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Žalovaný měl ve věci úspěch, příslušelo by mu tedy právo na náhradu nákladů důvodně vynaložených, z obsahu soudního spisu však plyne, že mu žádné náklady nevznikly.

O náhradě nákladů řízení o nepřípustné části kasační stížnosti Nejvyšší správní soud rozhodl v souladu s § 60 odst. 3 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, je-li kasační stížnost odmítnuta.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 28. června 2013

pokračování

JUDr. Lenka Matyášová, Ph.D.
předsedkyně senátu